

En. A-18116
2356
M o f f a w a s,

fchi branga, plascha

Kreewu-semmes zilts-pilfsata,

nodedsinafchana, ispohtifchana un
aplaupifchana,

fas

zaur Sprantscheem

Ruddens = mehnesi 1812 notiffusi;

no fa

azzu = leezneeks faweem semmes = brahteem fcho
finnu dohd.

LIOONLIÜ UTRATU
UDOKUTAMAAJ
166518
(Dhtra drikke.)

Zelgamâ,

pee Zahna Wridrikka Steffenhagen un dehla.

1860.

1871, 1872, 1873

Ribgâ, 17tâ Septemb. mehn. deenâ 1860tâ gaddâ.

Dr. C. C. Napieršky,
drifkejamu grahmatu pahrlubkotajs.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

8216946256

Preeſſchminneſchana.

Freemu = walſts augſts Patwaldineefs, wiſſas zilweziſas teeſu un brihweſtibu zaur ſaweem farra = uſwarretajeem ar ne = isnihzigu gohdu pahreſtahw. Tee muhſu eenaidneefus tà pahreſpehjuſchi un isnihzinajuſchi, ka tee pehdigi atliſkjuſchi, ar kaunu ſawu zellu atpaſſal gahjuſchi. Bet us kahdu wiſſi tas notizzis, ka Napoleona pohſta = barri to gohda = zeenigu Moſkawu iſpohſtijjuſchi, daſcham ſinnacht gribbahs. Schahdu notiffumu taggad wiſſai paſaulei, ka kahdu bildi preeſſch azzim liſſchu, ka gohdigs un uſtizzams azzu = leezneefs to apraſſtiht mehginajs. Un kad daudſi wehlejuſchees, ſcho ſinnu rakſtòs eespeeſtu laſſiht, tad waldiſchana to ſahwuſi un taggad ir latwiſſkâ walſlodâ pahrtulſkota.

Weena sinna, kas tahdu pohstischanu gunde, no ka ne kahda preefschihme pasauls-stahstu-grahmatâs rohnahs. Tas breefmigs Nerohs, (Reemeru Keisers, preefsch 1800 gaddeem) tahda patte zilwekurihkste bija. Kautschu no dedsinaschanas-kahruma Rohmas-pilsfatu liffe nodedsinah, tatschu pehz atkal sawa bueschanas-lusti parahdija pee wisseem nodegguscheem nammeem, jo Rohmas leefmas ne spihdeja laupischanas un flepfawschanas dehl. Tapat tas farra-leelskungs Tillihs tahdâ paschâ gohdâ. Wehl winsch zaur Magdeburges pilsfata isphostischanu, (kas preefsch 180 gaddeem notiffusi) kâ nammu-dedsinatajs, nemirstigâ peeminâ. Bet pee wissa ta, stahsti ir kahdas sihmes no winna zilweku-apgahdaschanas minn. Ar Moskawas nodedsinaschanu wiss tas ne falihdsinajams. Magdeburge tappe ar sturmes-warru panemta. Tillihs farra-wihri plohsijahs ar eefahrstu firdi dehl iszeestas prettiturreschanas. Jo leeliski rahdahs Sprantschu-walsts grahbejs. Winsch, kâ pats leelijahs,

tiffai zilwezibas aplaimofchanas pehz farro. Sau wairaf fà 10 gaddi, fa winsch ar leeleem pulkeem leelumâ nofauj, un wiffahm tautahm wehsti, fa tiffai prett eenaidneeku farra=pulkeem farrojoht, ne prett meerigeem pawalstneekem. Arridsan Moskawâ winsch fawas firds=apnemfchanas no zilwezibas isfkaidrojs.

Winnam bija tas padohms dohts:

tà leef winsch zaur fawu wehstu=rafstitaju, winna muttes lihds=zeenigu atbalsi, runnaht,

to atleefumu ta Moskawas=pilsfata nodedsinahht.

Bet winna zilweku=mihkofchana liffe winnam

tahdu padohmu atmest. Fauschu nelaimiba zaur

to tiffai buhtu wairojusees. Winnam gan bija

pawehleht, to zeetu pilli Moskawas widdû, lihds

ar wiffeem nammeem to daschadu farra=waija=

dsibu, pehz farra=teefas, isnihzinahht. Nammu=

apdsihwotajeem, fas zaur farra=breesmahm, un

fas tahm paffak eet, gan nelaimigi effofchi, tas

ne gribboht fflahdi darriht.

Bet ta leela wihra affins = un laupijuma = fahrigi
barri ir tahs pehdigas atleefus isdeldeja, ne basni-
zas, ne altarus, ne preesterus faudsedami. Zaur
fchahdeem nedarbeem winsch peeminu fawas zil-
wefu = apmihloschanas, un zaur faweem preefsch
wissas pafaules fluddinateem wahrdeem fihmi fa-
was pateesibas = mihlestibas stahdijs. Lai winna
peeferrigi, derribas = beedri un wissas tautas, jaunu
preefschfihmi pee ta nemm.

Jelgawâ, 11tâ Seemas = mehneschâ 1812.

No teem wehl kuhpedameem grufcheem ta leela teh-
 wu-pilſſata, no teem melneem ſagruüſcheem muhreem
 un gohda-ſtabbeem tahs zeenigas Moſſawas, ta
 branga tehwu-pilſſata, us jums runnaju, brahti un
 draugi. Kreemu-walſts lepnums un gresnums, wezz-
 tehwu gohda-majoſſis, tas pilſſats muhſu preeſch-
 tehwu, pilns ar gohda-pillim un glihteem Deewa-
 nammeem, naw ne buht. Diwi trefch-dakſas ta
 paſcha pelnõs guſt. Pa weeneem iſſteepjahs tai
 aplam leelâ klaijumâ kahdi iſlaupiti mahjoſſi, kâ
 behdigas peeminneſchanas-ſihmes, kas no klaijas iſ-
 pohſtiſchanas wehl atliſſkuſchi. Breeſmigs un bleh-
 digſ eenaidneekſ, tautu-laima ſkaugis, zilwezibas
 naidneekſ zaur ſchahm eelahm gahjis. Laupijuma-
 kahrigſ kaxa-pulſſs, pawaddihts no zeetſirdiga war-
 ras-darritaja un pohſtitaja, ko ſtahtu-grahmatas
 minn, eelaufahs ſchinnis pillis, iſtuſſchoja, ſamaitaja,
 ſadedſinaja wiſſas, apkahwe atliſſkuſchus meerigus
 namneekus, to nabbagneeku grauſtâ, kas ſawas
 pehdigas luppataſ, to apſeggu ſawa plikuma, ne
 gribbeja ſewim liſt iſplehſtees. Tas ſpeedahs ar
 blehſcha-rohku, ſwehtõs ſehdektõs tahs Deewa pee-
 luhgſchanas, iſpohſtija tohs ne-iſmaſſajamus krah-
 jumus tahs gudras ſinnaschanas un ſkunſtes-darbu.
 Winſch peefpeede ar wellam lihdsigu breeſmigu preeku
 tuhſtoſchus no pilſſatneekem ar paſchahm, no ſirds-

fehrabm drebbofchahm rohlahm tohs semmes=dsifku=
mus israft, pahr kurreem zeeteem muhreem un wahr=
teem, kas wezzâ brangâ gohdibâ leppojahs, buhfchoht
fagruhtees. Tohs augsti gohdinatus, lepnus glih=
tumus un tehwi=semmes mantas, tohs augsti uszel=
tus walsts=nammus, to augsti zeenitu ilt=basnizu, to
gohda-mahjokti muhsu wezzu Leel=waldineeku un
Biffapu, kas firmâ wezzâ gohdibâ jau no gaddu
fimteneem brangojahs, lifke tas isdeldeht. Tas pil=
fats, ne fenn wehl ta apfwehtita tehwi=semme tahs
weefibas, freetnibas, darbofchanas, Deewabihjafcha=
nas un wiffu wezz-tehwi= un zilweku=beedribas ilfku=
mu, pahrowehrsts par nepahrluhfojamu plafchu flai=
jumu newaldamas warras, besdeewibas, netiflumu
un trakfas plohfifchanas. Ugguns un nahwe fa=
grahbj tahs mahjas tahs fluffas namneeku=laimi=
bas. Tahs magasihnes un welwes tahs andele=
fchanas, tahs augstas pillis tahs laimibas un bagga=
tibas, tohs no nepeeminnejameem laikeem apfelltots
Deewa=nammus. Leefmu=starpâ muldahs trakfi flep=
fawneeki, baddafahfigi peedsehrufchi zilweku=rihjeji.
Gelas ar grufdedameem druppeem un affinaimeem
uppureem apflahtas.

Schaufchalas man fagrabhj to brihschu un breef=
migu flattifchanu ta degguma un faufchanas eedoh=
madamam, no fa man bija leezineekam buht. Wehl
aufis flann glahbfchanas fleegfchana un aplaupitu
waimanas, kas no farweem nammeen istrenkti, ap=
pafsch no leefmahm nofarktu debbesi, mittefli mefle.
Wehl flaufohs laupitaju trohffni un flaignafchanu,

fās ar plikku sohbini zaur tahm garrahm eelahm,
 tukfchweetahm un atstahteem nammeem maldahs. Es
 dsirdu fakappatu ar nahwi zihnidamu zilweku fauf-
 fchanas. Es dsirdu apfmeetu feewischku lungstas.
 Es eeklaufohs Deewa-nammōs, fur wehl preefch
 masu brihdi firfnigas luhgfschanas un fwehtas dsee-
 dataju-finges, tam Augstakam par flawu, atfkanneja,
 firgu-sweegfchanu un trakku laupitaju lahstus. Star-
 pā fakrisdamu muhru trohkfni, leelu gabbalu ribbe-
 fchanu un pulwera-dohbju fprahgfschanu. Starp
 kuhpedameem balkeem eeraugu grufchu=fpirkfstis fa-
 grufdetus zilweku-faulus. Celas un nammu-widdus
 ar affinaineem lihkeem un nosprahgufchu firgu mai-
 tahm apklahti. Wiffapfahrt, furp azzis mettahs,
 to negantibu aprihdamu leesmu, druppu un affinainu
 uppuru. Bet ne gan wehl. Affinis man dsihflēs
 fastingst: es redsu gohdigus fwehtus wihrus, deewa-
 bihjigus basnizfungus ar firmu galwu, fawās pree-
 fteru=drehbēs, basnizu-wahrtōs krisdamus, no flep-
 fawu sohbina zaurdurtus, un pahr winnu meefahm
 basnizu-laupitajus flaigam un fwehtumā eelaufda-
 mees, altara-glihtumus, dahrgas fwehtekku-bildes ar
 besdeewigu rohku noplehfscham, famaitam un ar fah-
 jahm faspahrdam.

Par fo buhs man jums, draugi, wiffus nedarbus
 un negantibas, furru leezineeks es biju, isteift? Kam
 tas waijaga, wiffas bildes un flattifchanas tahs fau-
 fchanas un degguma, fo fchē mantu= un pohstifchanas-
 fahrums un trakfp्राहति passubbinaja, isfrohfaht?
 Kam buhs man wehl ilgati to affinainu wahti us-

plehst, fo apreibti eenaidneeki juhfu firdis, fur tehwu=semmes mihfoschana pukst, pee flattischanas ta deggofcha un laupita zilts-pilsfata sittufchi.

So tur ne likkums ne fwehts eeraddums, fo tee ne eewainojufchi, ne fahda breefmas-blehdiba, fo tee ne padarrijufchi. Deescham Sumpurnu bars buhtu wairaf gohdu prattis, fa fchee fawâ uspuhschanâ is=flaidroti Sprantschi. Rad zittahrt Austrumneeki, Tattaru barri, muhsu tehwu-semmi pahrepluhde, tatschu fchee rupji pagani muhsu Deewa-nammus zee-nija, un bahrga farrotaja rohka ne eedrohschinajahs, fwehtus altarus muhsu tizzibas pohstiht, laupiht, gahniht: bet schè redsejam kristitus, kristigas basnizahs pohstiht, laupiht, gahniht. Tamehr Korses=Uttilahs *), ar faweem fasohditeem Sprantschu=barreem tizzis, fa preeksch winna fullaineem un kalpeem ne kas wairs augsts, fwehts un deewigs ne atleek, un tee par leelu pulku no wisspehziga Deewa atstahtu blehschu tappufchi.

Ne fa uswarretajs un pahrspehjneeks, nè, bet fa laupitajs un fahdschdedsis, Napoleons Moskawâ bijis. Rad no balku=graustas lihds frohneschanas=pilli muhsu Keiseru wiff islaupihts un ispohstihts bija, ar fawu farra=pulku atkal atpakkat dewahs, ittin tà, fa laupitaji darra, kas fahdâ brangâ semmes=pilli, weentulibâ stahwedama, eelauschahs, to islaupa, eededsina, un pee atpakkat=eefchanas, pee

*) Napoleons, Korsikas=falla dsimmis — un Uttilahs bija zittahrt breefmigs tautu-apfarrotajs.

leefmu flattifchanas, kas cemiggufchus apmahjotajus
fagrabhj, azzis eelihgsmo.

Veels, plafch un tufsch irr tas lauks tahs is-
pohstifchanas: bet, Moskawa! tu atkal no pelneem
un ohglehm zelfees! Tawas muhru-pillis atkal no
grufcheem zillafees un no jauna no pihfchteem ispo-
fifees, un tawi Deewa-nammi ar dseefmahm tahs
Deewa-zeenifchanas pildifees. Kreewu-semmes faule
atkan uslehks un fawus labdarrigus starrus us wif-
fahm mallahm isplattih.

Bet pahr tewi, Napoleon, pahr tewi Krittih tee
druppi, fo tu mums par peemianu atstahjis, un tu
weenreis ar fimts lahsteem apkrauts, appafsch laika
truhdeem apbeddis gullefi, kam ta nelaim tikkusi, tew
dsimmufchu, un tas kauns, tew dsihwoht lahwofchu.

Lihds kamehr famihda Giropes-semme no teem
pihfchteem tahda Korsu-Sprantschu-kauna zillajahs
un wiffur un no wiffahm mallahm tew tas fohbins
tahs atreebfchanas un atlihdsinafchanas prettisibbeh
— pa tam kad tas warrens fohdu-engels tew paleh-
nam breefmigu gallu, zilwezibai par laimi un spoh-
schumu, fataifa, tu schè fawus karra-pulkus druppu
druppôs faplehstus redsefi, pee ta leela tautu muhra,
kas tawahm us laupijuma kahrigahm azzim Abfijas*)
baggatibas aifslehds. Schè tu gan preefsch teem
taifneem un augsti fwinneteem wahrteem to zilwe-
zibas-stahstu stahweji, bet winnu fwehtumâ speestees

*) Dhtra pasauls = datta prett Austruma, fchete- lihds pehz-
reis leelafa ne fa Giropes-semme.

terw ne tappe wehlehts. Schè wehl pee dsihwa awota, tautu=spehziiba, tautu=prahts un tautu=lepniba, un wissi leeli un brangi tikkumi redsami, kas leelu, stipru, nesamaitatu tautu radda. Ea peeclahjahs pa=speschanai un tam kaunam prettistahweht karra=bub=butam kalpohht, un pee winna affinaineem, us kalposchanu wesdameem uswarreschanas=ratteem lihds=wilkt, kurreds tu to nelaimigu Giropu ar pohstidamahm pehdahm zaursfrehjis.

Kà lohti effi tu, Napoleon, scho reisi tamâs dohmâs un affins=wehleschanâs peeclahpees! Schè tu ne atraddi wehrgus un tehwa=semmes pahrdewejus, to tu sagaidiji. Schè tew ne weens: Lai dsihwo Keisers! pretti fauze, un no muhsu muhreem, no mescheem un laukeem tikkai leelu gabbalu sprahgshanas. karra=atbals un atreebschana pretti ruhze, un tew wissur pakka ees. Tu dohmajis muhs semmoht, bet tu muhs famâ lepnibâ uszehlis. Tu dohmajis tahs faites atraisihht, kas muhs pee tehwa=semmes un waliditaja peeseen, bet tu tahs jo firsnigi un zeeshi farahwis. Tu dohmajis meeru ar warru isspeest un pawehleht, un tu muhs us bailigu un nesalihdsinajamu karru apbrunnos. Tu dohmajis muhs nowahjant un paschâ walshts=firdi Moskawâ Kreemu=semmes spehkus gaudenus darriht un nokaut, un tu mums jaunu spehku, jaunu firdibu un jaunu, augstu uswarreschanas=dsihwibu wissâs dsihslës, kâ fildidamas uppes, eepuhtis.

Muhs tu wairak ne peeclahpsi, mehs tew turwumâ redsejuschi. Mehs tawu feiju tai degguma=weetâ

muhfu ziltš = pilsfatâ, kâ breefmas = speegeli, eeskatti-
jufchi. Meks pasihstam tew, kâ negaufigu, affins-
flahpeju, nescheligu un negantu. kauschu = bendi, poh-
stitaju un deldetaju.

Eij tad, un apgreesees us Warschawu un Parihsi,
un uszekt tur fewim no Moskawas druppeem us-
warreschanas = stabbus un gawilefchanas = welwes.
Stahsta un ispaud tamus warrenus darbus, un lai
tew fweizina un flawe un apdseed, kâ to leelaku —
fahdschdedsi to pasauls-stahstu. Bet stahsti arridsan
taweem Parihsereem un taweem Wahzsemmes = wahr-
geem, kâ tu pee Dnippera un Moskawas = uppehm
tehwa = semmes pahrdewejus un Rein = uppes fabeedro-
tus ne atraddis. Stahsta winneem, kâ tee nemahziti
seemeta = laudis wehl ne irr gattawi, tawai labdarri-
fchanai zeenigi buht; kâ mehs wehl mulki, neprahstigi
un jehli effim, tawu tehwischku schehlprahstibu un ta-
was leelas jaukas eedohmaschanas zilwezibas deht
atsiht. Buhš man tewim teikt, kas ihsta isfkaidro-
fchana irraid? Ea irr, karsta tehwa = semmes mihko-
fchana un ustizziba prett labbeem Leelwaldineekem.
Buhš man tew fazziht, kas augstaka un labbaka
prahta = apflohpfchana weenas tautas irraid? Ea irr
ta patjufchana sawas tautu = zeenibas — tas irr: ween-
prahstiba, tautu = prahts, droschprahstiba, fweeschahm
juhgham pretti stahweht. Gribbi tu sinnaht, eeksch
kâ, wisswairak schinni laika, ta jaukaka un wisslab-
baki apflohpta un brangaka firds = tizziba un tautu-
gars redsams, un kâ jarahdahs? Eeksch pahrstah-
weschanas prett tewi, eeksch eenaidibas p tewi,

eeksch affu sohmini, eeksch lahsteem prett temi. Tahdu isffaidroschanu un prahtha-apflohpschanu tu pee mums atraddis, un meh's warram leppotees un ar flawu un augsti gohdinajamu preeku meh's to warram dsirdeht, kad tu muh's Kreewus, tahdus nemahzitus, swehreem lihdsigus, nolamma. Af, manni semmes = beedri, draugi un brahti, firdigi un pateesi juhs eefahfufchi, un augsti un deewigi juhs beigseet. Das brihds nahzis, fur Giropes wahrgofchana atraisama un fur Deews, tas lohzitais wissu leetu, juhs Kreewus isredsejs, pafaulei augstu un rettu preekschsihmi tahs firdibas, tikkuma un pastahwibas doht. Das leels labbums juhfu tehwu = semmes, wissas pafaules labbums tap-pis. Preeksch schahs augstas, wisseem dahrgas leetas, fluffu zeefch un isfuhd, kas weenam jeb ohtram par labbu. Das speh's weenas tautas, kas ta juht un ar padohfchanu un tizzibu us zihnifchanu eet, irr ne-ismehrojams. Juhs gattawi effat, leelus un brangus uppureus nest. Juhs paschu faru zilts-pilsfatu par uppuri nodewat, to een-aidneeku jo drohschi is-nihzinahht un juhfu widdu fatreekt. Zaur tahdu ap-nemfchanu, stiprprahhibu, zaur tahdeem uppureem warr us preekschu laika-affaras schahwetas, un tahs maldifchanas, grehki un fauns to paspeestu tautu, preeksch teefas=frehfla tahs wiss-speh'zibas falihdsina-tas tapt. Muhscham juhs faru faflu appakfch swefcha juhga ne lohziufchi. Muhscham Kreewu-semme, furas speh's diwejâs pasauls-dakkâs farwee-nota, famaitatam wakkara-semmu apdsihwotajam ne kalpohs. Ta ka zittahht Tattarus un Pohlus, juhs

taggad Sprantschu pohstneekus aisdshfeet. Tsgah-
jis laiks leezineeks juhfu augsti-teiktu darbu irr.
Klahtbuhdams laiks to paschu no jums prassa. Ut-
reebschanas=deenas jau nahkuschas. Tuhš uswarreet
un uswarreseet, fà Spanijeri *) uswarrejufchi. Ma-
poleons ar fatwu farra=pulku tai besdibbeni juhfu
spehziabas pullis, un tehwu=semmes tihrumi aprihi
winna barrus.

Us juhfu tehwu=grunti, eeksch few un zaur few
pascheem spehka=pilni, juhš tè stahweet, un juhfu
pantàs naw ne weens, fàs gohda=nahwi preeksch
fwehtas semmes juhfu tehwu=tehwi ne wairaf zee-
nitu ne fà padohschanu un wahrgoschanu appaksch
Sprantschu=juhga.

Pateef, wiff ees labbi un laimigi. Pirmtehwa
Murika dehli pasauli pesti, un rihta=blahsma spoh-
schas deenas schè pee Uhsijas rohbescha uslehs un
pah aptumschotu wakkara=semmi issteepsees. Tas
warras=darritajs un winna spehs suddihs, un pirms
no muhsu laukem sneegs nokuffihs, eenaidneeku
farra=pulks gluschi iskuffis buhs, un pawassara pah
isphostiteem meesteem un druwahm jaunu fwehtibu
atneffihs un muhsu pakalnòs laupitaju pulki apbed-
duschi gullehs, fàs muhs us atreebschanu usfauze.

Sauna un labbaka dshwiba no nahwes un is-
phostischanas isees. Moskawas druppas juhš us
atreebschanu fauz. Moskawas leesmas jums us us-
warreschanu spihd. Gita tad, draugi, no mallu=mal-

*) Spanjeru walsts winnpuff Sprantschu=semmes.

lahm. Juhfu garrâ drohſchprachtiba un iſzeefchana,
 juhfu firdiſ Deewſ un tehmu-femme; juhfu rohla at-
 reebſchanas = und nahwes = ſobbiſ. Ta juhs ne-uſ-
 warretâs un ne-uſwarrejamâs pantâs, eenaidneefu
 apwehrſeet, uſwarreſeet, paſſat=dſihſiſeet, to iſnihzi-
 naſeet. Pahr par Moſkawas kuhpedameem gru-
 ſcheem Kreemu-walſts glahbſchanas=engels zillafees,
 ar patikſchanu uſ juhfu uppuri un uſ ſaweem-firdi-
 geem dehleem noſſattihſ un ar ſwehtidamahm roh-
 lahm juhfu barruſ pawaddihſ; juhfu wahrwuſ, la
 augſtas preeſſſihmeſ, nahloſchahm ziltim ſtabſtu-
 grahmatâs eeraſtiſ. Klahtbuhdama ziltſ juhs
 apbrihnohſ, un paſſat=nahlama pateikdama uu
 luhgdama pee juhfu flohgeem apmettifees, un ta jau-
 na augſchamzehluſi Moſkawa, la augſti=zeeniga pee-
 minneſchanas = ſihme to notikſumu un ſtabſtu juhfu
 firdſ=drohſchuma, juhfu tiſſumu, juhfu uppuru, uſ-
 lahps, un uſ nahloſcheem gaddu=ſimteneem runnahſ.

Tam nemirſtibas gohds! ſas to uſwarrejiſ,
 Kaſ lihdſ ſchim ſehniſuſ un tautas pahſſpehjiſ,
 Un wiſſu walſtes dallijiſ,
 Kaſ wiſſu paſaul' laupijiſ.

Tew Alexanderam,
 Uſwarretajam weenigam,
 Mehſ par to pateizam
 Un Deewu ſlawejam!

